

MATSALU RAHVUSPARK

UURIDES INIMESTE VAATEID JA NENDE MUUTUMIST AJAS

2024

ARUANNE 2

Aruande on koostanud:

Nikoleta Jones

Chrisovaladis Malesios

James McGinlay

Cristian Candas Batalla

Warwicki Ülikool

Osa projektist on läbi viidud
koostöös Eesti Maaülikooliga,
intervjuud viisid läbi Siiri Külm ja
Maaria Semm.

Juuni 2024

See projekt on saanud rahastuse Euroopa Teadusnõukogult (ERC)
Euroopa Liidu teadus- ja innovatsiooniprogrammi Horisont 2020 raames
(toetusleping nr 802605).

SISUKORD

Sissejuhatus	4
Metoodika	5
Tulemused: Sotsiaalsed tulemused	6
Tulemused: Usaldus institutsioonide vastu	9
Tulemused: Keskkonna- ja kohaväärtused	10
Tulemused: Avalik toetus RP	11
Tulemused: Personaalsed intervjuud	12

SISSEJUHATUS

Matsalu rahvuspark, Eesti üks tuntumaid looduskaitsealasid, on oluline bioloogilise mitmekesisuse kaitse seisukohast ja ökoturismi sihtkohaks. Selleks, et mõista selle kaitseala sotsiaalse dünaamika arengut ja avaliku arvamust rahvuspargi suhtes, viidi 2021. ja 2024. aastal läbi kaks vooru sotsiaalseid uuringuid ja personaalseid intervjuusid. Nende uuringute ja intervjuude eesmärgiks oli uurida Matsalu rahvusparki mõju kohalikele kogukondadele ja hinnata avalikkuse toetust rahvuspargile.

2021. aasta uuring andis aluse kogukonna suhte mõistmiseks Matsalu rahvuspargiga. Uuring tõi esile olulised sotsiaalse mõju valdkonnad, nagu turismist saadavad majanduslikud kasud, maakasutuse muutused ja kogukonna kaasatus looduskaitse tegevustesse. See algne uuring paljastas ka avalikkuse arvamused parki tähtsuse, ligipääsetavuse ja üldise haldamise kohta. Neid lähtepunktide määratlemise kaudu loodi alus pikemaajalise uuringu jaoks, et jälgida muudatusi aja jooksul. 2021. aasta uuringu täisraport on inglise keelsena saadaval aadressil: www.warwick.ac.uk/fidelio.

2024. aastal viidi läbi täiendav uuring ja väike hulk personaalseid intervjuusid, et võrrelda tulemusi 2021. aasta uuringuga ja tuvastada olulisi trende või muudatusi avalikus arvamuses. Selle uuringu eesmärk oli tabada kõiki uusi arengusuundi või nägemusi, mis olid ilmnenud vahepealsetel aastatel. Nii 2021. kui ka 2024. aasta uuringu korraldamine ja küsimustike levitamine, kui ka intervjuude tegemine oli allhanke korras antud läbi viimiseks Eesti Maaülikoolile.

Kogudes andmeid mõlema uuringu kohta, pakub see raport ülevaate sellest, kuidas Matsalu rahvuspargi sotsiaalsed mõjud ja avalik arvamus on aja jooksul muutunud, pakkudes väärtuslikke teadmisi poliitikakujundajatele, parki haldavale meeskonnale ja kõigile, kes on huvitatud kaitsealade jätkusuutlikust arengust.

METOODIKA

Inimeste vaadete ja seisukohtade uurimiseks Matsalu rahvusparki kohta kasutasime algselt kaitsealade sotsiaalse mõju hindamise tööriista (Social Impact Assessment Tool – SOCIAT). Küsimustik jagati algselt 2021. aasta kevadel rahvusparki lähiümbruse või selle sees elavatele kohalikele kogukondadele. Osalejatelt küsiti, kas nad oleksid nõus mõne aasta pärast projekti raames täitma veel ühe küsimustiku. Kui nad vastasid positiivselt, paluti neil täita oma andmed. 2024. aasta kevadel pöördusime kõigi osalejate poole, kes olid andnud oma kontaktandmed, keda oli kokku 90. Kutses oli link küsimustikule ja osalejatele anti ka kood, et nende vastuseid saaks anonüümselt sobitada esimese küsitluse vastustega. Kokku laekus teises uuringus 27 vastust, millest alates 2021. aastast on piirkonnast ära kolinud vaid 2 osalejat. Käesolevas aruandes võrdleme 2021. ja 2024. aasta küsimustike vastuseid põhieesmärgiga tuvastada võimalikud muutused arusaamades ja ka täheldatud muutuste peamised põhjused.

Maastiku ajas muutumise teemal viidi 2024. aastal läbi ka neli lühiintervjuud Matsalu rahvusparkiga seotud inimeste ja kohalike elanikega. Kõiki nelja olid intervjueeritud varem esimeses intervjuuvoorus. Intervjueeritavatele esitati väike arv küsimusi:

- Uuriti, kas ja milliseid muutusi vastanud on tunnetanud viimastel aastatel Matsalu piirkonnas COVID-pandeemia taustal;
- Millised oli pikema aja jooksul toimunud muutused, olenemata pandeemiast;
- Kuidas vastanud arvasid, et Matsalu RP ala on kaitseala eluea jooksul muutunud ja kas nende arvates oli selle muutuse põhjuseks kaitseala olemasolu või oleks see siiski juhtunud;
- Kuidas Matsalu rahvuspark tulevikus muutub ja kas vastanu arvates on selle muutuse põhjuseks kaitseala olemasolu või juhtub see siiski.

TULEMUSED

SOTSIAALSED TULEMUSED: VÕRDLUS AASTATE 2021 JA 2024 VAHEL

Vastajatelt küsiti, kuidas nad tajuvad rahvuspargi mõju viiel teemal: isiklik sissetulek, elukvaliteet, sotsiaalsed suhted, rekreatsioon ja seotus loodusega. Kõik mõjud olid meetmed 5-pallisel skaalal vahemikus, kus 1 tähistas väga negatiivne mõju ja 5 väga positiivne mõju. Alloleval joonisel on iga mõju keskmine tulemus. Kõrgemad hinded näitavad positiivsemat mõju.

Võrreldes kõigi osalejate vastuseid aastatel 2021–2024, on väike tendents käsitleda mõjusid 2024. aastal võrreldes 2021. aastaga negatiivsemalt (see on küll statistiliselt oluline ainult mõju sissetulekutele). Mõju isiklikule sissetulekule on mõlemas uuringus järjepidevalt tulemus, millest kohalikele elanikele on kõige vähem kasu. Loodusega seotus oli 2021. aastal kõige kasulikum sotsiaalne tulemus, 2024. aastal aga mõju puhkusele. Seda tulemust võib seletada asjaoluga, et 2021. aasta uuring viidi läbi COVID-19 pandeemia ajal, mil täheldati loodusparkide külastajate arvu suurenemist.

USALDUS INSTITUTSIOONIDE VASTU

Mõlemas uuringus paluti vastajatel hinnata oma usaldust erinevate Matsalu rahvuspargi haldamisega seotud institutsioonide vastu, kasutades 5-pallilist Likerti skaalat, kus 1 tähistas madalaimat ja 5 kõrgeimat usaldustaset. Teadlased ja akadeemilised institutsioonid pälvisid avalikkuse kõrgeima usalduse. Pargi haldamisega otsesemalt seotud institutsioonidest usaldati kõrgelt kohalikke ühendusi, kogukondi ja vabaühendusi. Seevastu valitsus ja keskkonnaministeerium said madalama usaldushinnangu. Märkimisväärne on see, et 2024. aasta uuringutulemused näitasid üldist usalduse kasvu enamiku institutsioonide vastu võrreldes 2021. aasta uuringuga.

Usalduse tase oli kõrge kohalike ühenduste, vabaühenduste ja akadeemiliste institutsioonide vastu. Valitsusasutuste puhul registreeriti neutraalsemad arusaamad.

AVALIK KAASATUS JA VABATAHTLIK TEGEVUS

2021. aastal küsiti vastajatelt, kas nad on Matsalu rahvuspargis osalenud keskkonnakaitsealastes tegevustes (nt avalikud osaluskoosolekud, otsustusprotsessid). Ligi 60% vastanutest väitis, et on selliste tegevustega seotud olnud. 2021. aastal on enim välja toodud tegevusteks avalikel osaluskoosolekutel osalemine ja kaasamine Matsalu rahvuspargi Koostöökogusse. Nii suur vastukaja avalikele osaluskoosolekutele kaasamisel oli ilmselt seotud sellega, et küsitluse toimumise ajal oli Matsalu rahvuspargi uue kaitse-eeskirja koostamine ning arutelud kohalike kogukondade ja teiste huvirühmadega. 2024. aastal märkis 40% vastajatest, et nad on sellise tegevusega seotud. Tegevustest mainiti näiteks linnuvaatlust, lindude rööpustamist, pärandniitude hooldamist ja teadustegevuse kaudu kaasaitamist. Mõlemat protsenti peetakse kõrgeks.

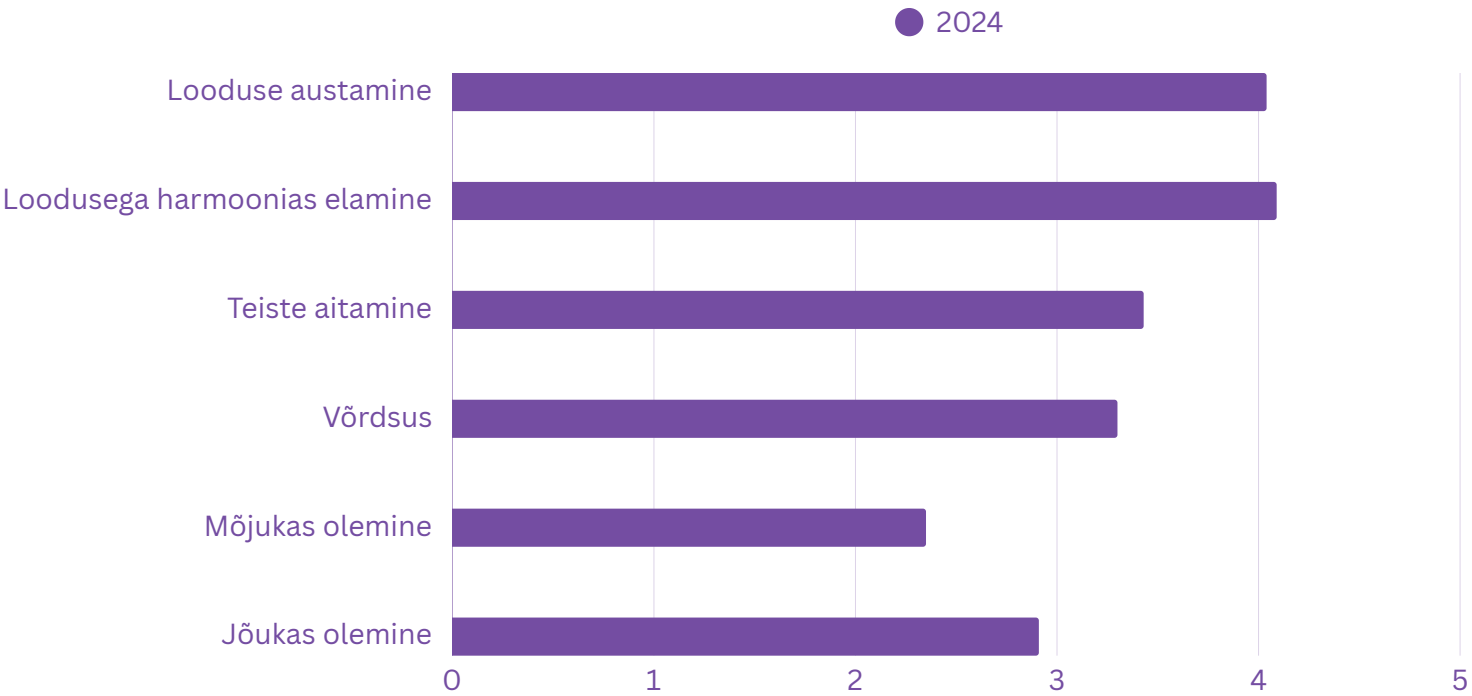
Need tulemused näitavad vastajate tugevat kogukonna kaasatuse tunnet ja keskkonnahoidlikkust, mis peegeldab nende pühendumust Matsalu rahvuspargi ökoloogilise terviklikkuse säilitamisele. Osalemise mõningane vähenemine 2021. aastast 2024. aastani, 60%-lt 40%-le, võib olla tingitud teisest uuringust väiksema valimi arvele ja ka esimese küsitluse ajastusele, mis viidi läbi ajal, mil pargis olid muudatused sisse viidud ja kohalike elanike kaasatus oli kõrge. Jätkuv kõrge kaasatuse tase näitab jätkuvat pühendumist keskkonnategevusele ja rahvuspargi tähtsust kohaliku elanikkonna jaoks. Nii 2021. kui ka 2024. aastal täheldatud kõrge kaasatuse määr illustreerib Matsalu rahvuspargi säilitamisele pühendunud vastupidavat ja proaktiivset kogukonda. See pidev osalemine on pargi tuleviku jaoks ülioluline, tagades keskkonnakaitsealaste jõupingutuste jätkumise ja selle, et park jääb tulevastele põlvkondadele kalliks ja hästi hooldatud looduslikuks pühapaigaks.

KESKKONNA- JA KOHAVÄÄRTUSED

Ligikaudu 90% vastanutest märkis, et Matsalu rahvuspargi alaga on tugev paigaline side

Märgiti ka tugevat kohaväärtust, kus suur osa vastanutest väitis, et Matsalu piirkond tähendab neile palju. Mõlemas küsitluses väitis ligikaudu 90% vastajatest, et nad on valdkonnaga tugevalt seotud (valides "6" või "7" 7-pallisel Likerti skaalal, kus 7 tähistas kõrgeimat tähtsust).

Väike küsimustekogum käsitles Matsalu rahvuspargi kohalike kogukondade keskkonna- ja kohaväärtusi. Neid küsimusi mõõdeti Likerti skaalal, mille kõrgeimad väärtused esindasid suurimat nõustumist antud teemaga. Märgiti tugevaid keskkonnaväärtusi, mille keskmine hinne looduse austamise olulisuse kohta oli üle 4 punkti 5-st (2024. aastal) ja loodusega kooskõlas elamise keskmine hinne samuti üle 4 punkti 5-st. Mõlemad väärtused on võrreldes 2021. aastaga veidi madalamad, kuid neid erinevusi peetakse ebaolulisteks.

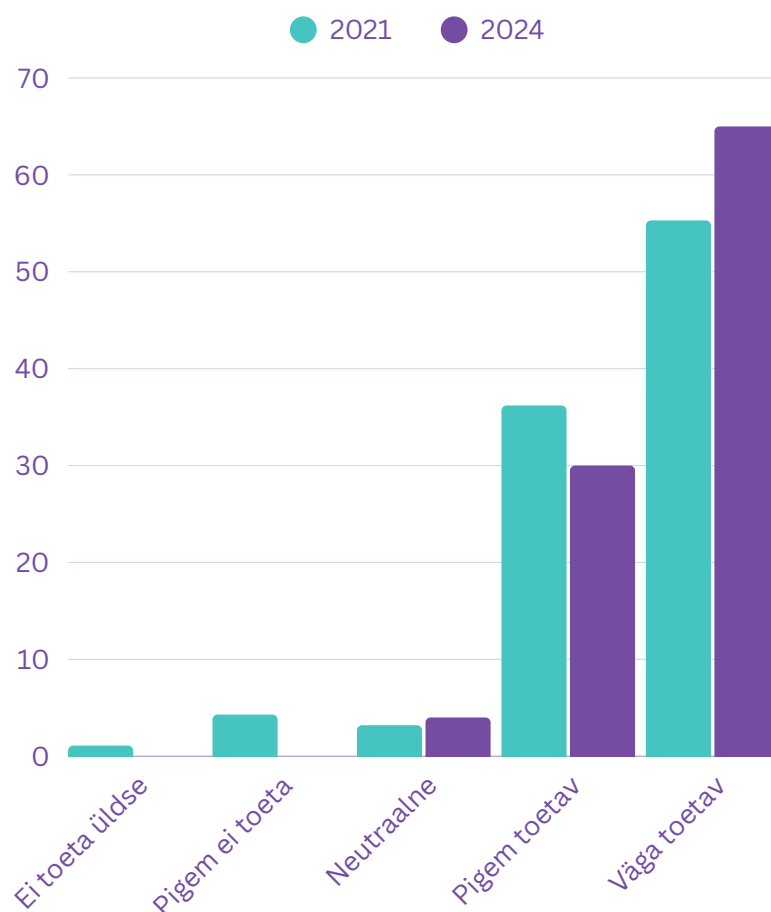

AVALIK TOETUS RAHVUSPARGILE

Küsimuste eesmärgiks oli tabada, kui oluline on Matsalu rahvuspark kohalikele elanikele. Pargi toetuse tase püsis mõlemas küsitluses kõrge, üle 50% osalejatest väitis (nii 2021. kui ka 2024. aastal), et toetab kindlalt rahvusparki olemasolu.

Samuti küsiti vastajatelt 5-pallisel Likerti skaalal (1 tähendab, et ei nõustu ja 5 on täiesti nõus), kas neil on Matsalu rahvusparki lihtne toetada ning kas neil on piisavalt aega, raha ja võimalust pargi toetamiseks. Üldiselt arvasid inimesed, et neil oli lihtne parki toetada (keskmine hinne 4,35), kuid neil oli vähem aega, raha ja võimalusi toetavate tegevustega tegelemiseks (keskmine hinne 3,22).

***Kuidas hindasid
osalejad rahvusparki
osas toetust aastatel
2021 ja 2024?***

PERSONAALSED INTERVJUUD

2024. aastal läbi viidud personaalsed intervjuud tõid esile mitmeid aspekte seoses piirkonnas toimuvate muutustega viimase 3 aasta jooksul

Maastike muutused

Intervjueeritavad kommenteerisid väga vähe oma vaateid maastiku füüsilisest muutumisest, nagu muutused maakattes, majandamises, elupaikades. Samas märkis üks intervjueeritav mõeldes tulevikule, et kuigi rahvuspark on selleks, et jääda, võib maastik muutuda, sest kui inimesed taanduvad maastikukorraldusest majanduslikel või sotsiaalsetel põhjustel, muutuvad sotsiaal-ökoloogilised süsteemid. Seda öeldes märkis üks intervjueeritav, et COVID-i võimalik mõju seisnes selles, et COVID-i järgselt oli maastikukorraldus aktiivsem. See võis tekkida, kuna enam inimesi veetis rohkem aega kodus (või teises kodus) ja see tekitas kasvavat huvi maastikuhoolduse vastu või selle jaoks lihtsalt rohkem aega.

Demograafiline muutus

Intervjueeritavad mainisid Matsalu rahvuspargis viimastel aastatel mitmesuguseid rahvastiku- ja demograafilisi nihkeid, nii lühiajalisi, mida on mõjutanud COVID, kui ka pikemas perspektiivis, mis tulenevad piirkonna ja Eesti sotsiaal-majanduslikust iseloomust, kuid mida võib-olla rõhutas rahvuspargi olemasolu ja hiljuti ka COVID. Intervjueeritavad mainisid mitmeid rahvastiku voolavuse mõjusid piirkonnas, mis on mõjutanud demograafilist tasakaalu. Märgiti, et noored kaldusid ära kolima, võib-olla seetõttu, et piirkond on piiratud võimalustega kõrvaline, aga ka osana Eestis levinud tendentsist välismaale kolida ja sageli mitte tagasi tulla. Üks intervjueeritav märkis, et mõned noored naasevad ja tõepoolest on enamikul sissetulekutest, teise kodu omanikest ja osalise tööajaga elanikest olnud piirkonnaga ajaloolised perekondlikud sidemed. Kuid nad kahtlesid, kas see suundumus jätkub.

Täheldati muret selliste rajatiste nagu koolide, raamatukogude ja rahvamajade järkjärgulise kõrvaldamise pärast riik. Varem oli riiklikul looduskaitsealal ulatuslik haldus ja teadustöö, kuid seda enam pole. Aja jooksul võib see muuta rahvuspargi piirkonnas elamise raskemaks, eriti noorte perede jaoks, ja neil võib tekkida vajadus ära kolida. Elanikkonnas on praegu mõistlik vanusevahemik, aga kui koole pole, siis noored pered lahkuvad ja elanikkond vananeb. Rahvastiku vananedes näivad vähenevat ka sotsiaalsed võrgustikud väljaspool pere- ja kultuurielu. Teine intervjueeritav nõustus, et COVIDiga hakkasid inimesed linnapiirkondadest tagasi kolima, kuid osa probleemist oli raskused noorema põlvkonna hoidmisel. Kui osa probleemist on noorema põlvkonna hoidmise raskus, siis märgiti ka, et noorem põlvkond on huvitatud ilusast keskkonnast, mitte aga selle põlluharimisest, mis on see, kus paljud töövõimalused on kohapeal, eriti kuna muu infrastruktuur on ära jäetud. Tulevikus, kui rahvastik vananeb, arvati, et elanikkond võib muutuda majanduslikult mitteaktiivsemaks ja majanduslikult aktiivne elanikkond muutub RP-le marginaalsemaks, kuna piirangute tõttu, mis piiravad uute ettevõtete arendamist, ei saa inimesed midagi arendada.

Sellele vastukaaluks märgiti, et piirkonnas on märkimisväärne teise kodu omanike elanikkond ja COVIDiga hakkasid inimesed linnapiirkondadest tagasi kolima. Väideti, et teise kodu omanikud veedavad COVIDi tõttu rohkem aega Matsalus, osaliselt tänu võimalusele kodus töötada. Üks intervjueeritav, kuigi COVID-i mõju ei olnud selge, arvas, et teise kodu omanikud kolisid siia püsivamalt ja pendelrändajad jäid paiksemaks. Seega tundub, et piirkonnas on rohkem inimesi.

INTERVJUUDE TULEMUSED

Muutused kohalike jaoks ja nende suhe juhtkonnaga

Väärtuste ja tavade muutumise kohta ütles üks intervjuueeritav, et 20 aastaga on toimunud palju muutusi, kuid pole selge, kui paljud inimesed seda muutust tunnetavad. Nagu juba mainitud, on noorem põlvkond väidetavalt huvitatud kaunist keskkonnast, kuid mitte selle põlluharimisest, [mis eeldatavasti mõjutab kaitsekorralduse järjepidevust]. Pärast COVID-i veetis rahvuspargis rohkem suve ja teise koduga eestlasi. Nad töötasid kodus ja osalesid seega rohkem kohalikus elus/koolielus, kuigi sellises kauges kohas võib olla probleeme Interneti-ühendusega.

Mis puudutab sotsiaalset konflikti ja konsensuse saavutamist rahvuspargi maastike tuleviku osas, siis üks intervjuueeritav märkis, et [kohalik] ühiskond on polariseerunud ja koosneb erinevatest sidusrühmadest/huvirühmadest, millel on erinevad huvid. Kõigile pole võimalik anda seda, mida nad tahavad. Tuleb leida tasakaal ja vaadata tervikpilti. Inimesed erinevad ikka selle poolest, mida nad eelistaksid. Mõni oleks eelistanud lihtsalt loodus- või linnukaitseala. Mõnele ei meeldi turismi ja külastajate tulek. Seoses sotsiaalsete ja kultuuriliste muutustega rahvuspargi maastikes märgiti, et rahvusparkide haldamise üle peeti sotsiaalset arutelu rohkem kui 20 aastat tagasi ning rohkem teadvustati nende ainulaadsust ja kultuuripärandi tähtsust. See ei ole lihtsalt looduskaitseala, kuigi mõned näevad seda endiselt sellisena. Rahvuspargi tiitel tunnustab mitte ainult looduslikku, vaid ka kultuurilist ja sotsiaalset väärtust ning on tõstnud piirkonna tuntust riiklikult ja juhtinud sellele tähelepanu erinevatest sektoritest. See kinnitab piirkonna tähtsust põllumajandustoetuste osas. Kohalike kultuuriliste ja sotsiaalsete väärtuste tunnustamisel annab see loodetavasti sõna kohalikele elanikele nt. kaitsekorralduskava kohta. Üks intervjuueeritav märkis, et oluline on harida kohalikke inimesi [piirkonna ja rahvuspargi tähtsuse ning sellega tegelemise kohta]. Läbi rahvuspargi profiili tõstmise annab see looduskaitsele tervikuna lisamõõtmek.

Seda öeldes olid mitmed kommentaarid ka negatiivsed. Üks intervjuueeritav märkis, et kuigi rahvuspark tunnustab kohalike inimeste kultuuripärandit, võib see pärand niikuinii väheneda. Tõepoolest, kohalik elu ise näib vähenevat ja piirkonnas toimub vähem. Ka kultuuripärandi projektid näivad kahanevat ja jällegi märgiti, et ühiskondlik aktiivsus väheneb, kuid see võib olla ka kaasaegse elu ja tehnoloogia, tagajärg.

On tehtud algatusi traditsiooniliste oskuste elushoidmiseks, näiteks heina käsitsi niitmine, kuid need ei tundu optimistlikud, et need säiliks. Veel on palju kultuuripärandi tavaid, mida saaks säilitada, kuid siin saaks selleks teha rohkem. Lisaks öeldi, et kuigi rahvuspark võib tunnustada kohalike inimeste kultuuri, näib see neid ka loodusest võõrandavat ("ära puuduta!"). Intervjuueeritav on väidetavalt loodusmeelne, kuid ütles, et rahvuspark ei arvesta kohalike inimestega.

INTERVJUUDE TULEMUSED

Juhtkonnas tegutsejad ja kogukonnasuhted

Ka kommentaarid rahvuspargi juhtimise osas olid erinevad. Positiivse poole pealt öeldi, et rahvuspargi juhtkonnal ja kohalikul kogukonnal on head suhted ning rahvuspark on olnud kaitse alal esirinnas. Nii et see on hästi toiminud. Väidetavalt kaasab rahvuspargi juhtkond kohalikku kogukonda. Märgitakse, et rahvuspargis kohapeal on keskus, kus ollakse olemas ja mis võimaldab avalikkusega suhelda. Keskuse töötajad on kohalikud, kes mõnikord tegelevad ka ise maakorraldusega kui ka tegelevad looduskaitsega. See võis rahvuspargi edule kaasa aidata. Töötajad tunnevad piirkonda, kogukonda ja oma muresid. Kohalikud suhted ametnikega jäävad muutumatuks ja toimivad läbi samade inimeste. Aja jooksul pole suurt erinevust. Rahvuspargi juhtimine ei ole anonüümne, sest sellel on oma nägu. Teised rahvuspargid on kaotanud kohapealse keskuse, mis on seotud raha nappusega. Kuid selline kohalik keskus on looduskaitse ja kogukonna huvides oluline.

Seevastu märkitakse, et varem on olnud teadusringkond ja kohalik rahvuspargi administratsioon, mis nüüdseks on kadunud. See intervjuueeritav märkis ka, et kohalikud inimesed on paljudest taastamistöödest kõrvale jäetud ja ei saa iseseisvalt tegutseda, nt. hooldustööde osas. Neil pole õigust sekkuda. Tööd teevad riigiasutused ametlike hankemenetluste kaudu ja kohalikke inimesi hoitakse eemal.

Maastiku haldamine ja reguleerimine

Lisaks olid enamiku intervjuueeritavate kommentaarid regulatsiooni ja haldamise kohta negatiivsed. Üks märkis, et eeskirjad (nt kalapüügi kohta) on tarbetult liiga piiravad, samas kui teine ütles, et traditsioonilised maismaajahi- ja kalapüügirühmad on reeglitega kõige vähem rahul. Üldiselt on eeskirjad (nt kalapüüki käsitlevad) tarbetult piiravad ja põllumajandustegevuse piirangud pärsivad tegelemist põllumajandusega, sealhulgas loodushoidliku põllumajanduse ja maastikukorraldusega. Väidetavalt on lihtsad põllumajandustoimingud viimase 10 aastaga muutunud järjest keerulisemaks, reegleid on palju ja luba tuleb küsida nagu vanasti militariseeritud piiride ajal. Kolmas märkis, et kohalikud inimesed ei paista tõrjuvat neid marginaliseerivaid regulatsioone; ainult kõrvalised pealinnast, kuigi nad ei pakkunud sellele mingit selgitust. See võib tuleneda ajaloost, et algne rahvuspargi kontseptsioon oli kitsamalt looduskaitseala ja see ei olnud mõeldud inimestele juurdepääsu võimaldamiseks. Kaitserreegli(te)ga seotud oluline muudatus juhtimises ja juhtimises. Peamine muudatus on olnud kaitse-eeskirjade ajakohastamise protsess. Tundub, et kaitse-eeskirja protsess on olnud pikaajaline arutelu paljude ja muutuvate osalejatega. Üks intervjuueerija tundus võimude ning reeglite kasulikkuse ja mõistlikkuse suhtes skeptiline. Öeldi, et nad tükeldavad ja muutuvad vastuoluliseks. See intervjuueeritav näib kahtlevat ka suure tegevuse kasulikkuses rahvuspargis.

INTERVJUUDE TULEMUSED

Kuigi rahvuspark on siin, et jääda, võib maastik muutuda. Kui inimesed taanduvad maastikukorraldusest majanduslikel või sotsiaalsetel põhjustel, muutuvad sotsiaal-ökoloogilised süsteemid. Väidetavalt on noorem põlvkond huvitatud kaunist keskkonnast, aga mitte selle põlluharimisest. Seega võib elanikkond tulevikus muutuda majanduslikult mitteaktiivsemaks ja majanduslikult aktiivne elanikkond rahvuspargile marginaalsemaks, kuna piirangud piiravad nende võimalusi uute ettevõtete arendamiseks. Tõepoolest, kohalikud inimesed on väidetavalt paljudest taastamistöödest kõrvale jäetud ja ei saa iseseisvalt tegutseda, nt. hooldustööde osas. Neil pole õigust sekkuda. Seda tööd teevad riigiasutused ametlike hankemenetluste kaudu. Ehkki loodushoidlik põllumajandus näib praegu ellujäävat, näib majanduslik olukord olevat ebakindel ja tulevane jätkusuutlikkus ebakindel.

Infrastruktuur ja arendus

Seoses varem mainitud taristu äravõtmisega, mis võib koos käia demograafiliste muutustega, öeldi, et laiem sotsiaalne infrastruktuur võetakse ära nt. koolid, seega mõjutab riiklik poliitika mitmel tasandil. Tundub, et puudub ühtne poliitika kohaliku elu elamisväärsaks või jätkusuutlikuks muutmiseks. Likvideeritakse inimestele olulisi asutusi nagu kool, raamatukogu, kultuurikeskus jne. Seetõttu väheneb piirkonna inimeste initsiatiivi, kohalik infrastruktuur on turismi jaoks primitiivne ja kohalike jaoks hääbumas. Rahvuspark saab edasi eksisteerida siis, kui inimesed saavad seal hakkama.

Põllumajandus

Paljud kommentaarid rahvuspargi piirkonna majanduse kohta olid seotud põllumajanduse ja eelkõige looduskaitseliku maakorralduse jätkusuutlikkusega tulevikus. Üks intervjuueeritav märkis, et kohalik majandus näis muutuvat vaesemaks. Elu läheb rahvuspargis elamiseks kallimaks ja näib olevat suurem nõudlus erinevate ressursside järele, mis võib olla seotud kohaliku elanikkonna suurenemisega, kuigi see pole selge.

Sellegipoolest säilis looduskaitseline põllumajandus Matsalus, kuid teistes rahvusparkides oli näha, et see laguneb, kuna kaitsekorralduse ökonoomika kukub kokku. Tänu põllumajanduse keskkonnakava toetustele näib looduskaitsekorraldus Matsalus olevat stabiilne, kuid selle järjepidevus sõltub nende toetuste jätkumisest. Küll aga tunnustab rahvuspark loodus- ja kultuuriväärtust, tõstes alade tuntust riiklikult ja juhtides sellele tähelepanu erinevatest sektoritest ning kinnitades piirkonna olulisust põllumajandustoetuste osas. Algatuste fookuses on liikumine säästva põllumajanduse, ettevõtluse ja säästva turismi ning võib-olla ka sellega seotud hindamise ja sertifitseerimise suunas ning on tehtud projekte säästvate kohalike ressursside, nagu hein või pilliroog, kasutamiseks energia saamiseks. Neid on aga rahastatud välismaalt, kuna kohalik omavalitsus seda rahastada ei saa.

INTERVJUUDE TULEMUSED

Eeldati, et COVID-i ajal on kasvanud huvi maakorralduse ja loomakasvatuse (maapõllumajandus) tööde vastu, mida edendavad peamiselt COVID, mitte põllumajandustoetused, ning COVID-i järgselt on maastikukorraldus olnud aktiivsem. Mõned inimesed võivad mõista, et maal olles ollakse isemajandavam kui linnas, mis aitab pandeemia-taolise kriisi korral. Vaatamata huvi kasvule märkis üks intervjuueeritav, et otsesed põllumajandustoimingud on viimase 10 aastaga muutunud järjest keerulisemaks, reegleid on palju ja luba tuleb küsida nagu vanasti militariseeritud piiridel. Sellel võib olla vastupidine mõju, mis pärsib põllumajandust, sealhulgas kaitset soodustavat maakorraldust.

Turism ja külastused

Kohalike elanike alternatiivseks sissetulekuallikaks on turism, tüüpiliselt loodusturism, mis on kohalikele inimestele kasulik sissetulekuallikas. Turismi ja külastajaid puudutavad kommentaarid keskendusid majandusprobleemidele, muutuvale külastatavate turistide tüübile ja infrastruktuuri pakkumise mõjule kohalikule turismitööstusele.

Loodusturismi, näiteks linnuvaatlust, märgiti tegelikult kasuliku ja sissetulekuallikana. Üks intervjuueeritav märkis, et Eesti külastajaid on tavaliselt väga vähe, nad on enamasti välismaalased ja nüüd (COVIDi ajal) ei tule ka. Seega on välisturismil põhinev äritegevus kadunud, hinnad on viimasel ajal tõusnud ja inimesed lähevad nüüd mujale, kus on odavam. Nii et tööd on selles vähe, kuid suures osas ei mõjuta välisturismi kadu enam COVID, vaid pigem Venemaa/Ukraina sõjaga seotud geopoliitilised sündmused. COVID on muutnud ka ärikeskkonna ebastabiilsemaks ja pidurdanud veidi arengut. Kulud on kasvanud, kuid see pole katastroof. Üks intervjuueeritav märkis, et mõned ettevõtted on lõpetanud, samas kui teised on saanud jätkata, samas kui teine väitis, et ükski ettevõtte pole suletud. Teine intervjuueeritav märkis, et kuigi neil sündmustel on olnud turismiettevõtetele negatiivne mõju, näib, et nad on kohanenud ja hakkama saanud ning võib-olla ei pruukinud mõju üldiselt nii halb olla. Sõda võib turismile (eelkõige välismaisele) avaldada suuremat negatiivset mõju kui COVID, kuid inimesed kohanevad isegi selle reaalsusega ja asjad võivad laheneda.

Üks intervjuueeritav märkis, kuidas COVID tekitas ülerahvastatust, kuna rahvuspargi alasid külastas rohkem inimesi, sealhulgas neid, kes seda muidu pole teinud. Oli uut tüüpi külastajaid, kelle käitumine ületas rahvuspargis kehtestatud norme ja reegleid ning haldajad pidi kohanema, et soodustada inimeste hajusamat liikumist. [See mõju on kooskõlas sel ajal kogu maailmas nähtud mõjudega].

INTERVJUUDE TULEMUSED

Pidev mure on turismi jätkusuutlikkuse ja elujõulisuse pärast rahvusparkis seoses infrastruktuuri pakkumisega. Üks märkis, et külastajatele suunatud infrastruktuuri on rahvusparki eluea jooksul juurdepääsu parandamiseks väga vähe arendatud. Tõepoolest, väideti, et matkaradade ja juurdepääsuga on vähem vaeva nähtud kui teistes rahvusparkides ja seda, mis on, ei ole alati hooldatud. Väidetavalt pole olukord hea. Kooskõlas piirkonna laiemal riikliku infrastruktuuri ammendumisega kardeti, et kohalikud külastajatega suhtlemispunktid võidakse raha säästmiseks eemaldada. Peale selle arvas teine intervjuueeritav, et vaja on uusi turismiärimudeleid. Arvati, et suur osa turismiäri on kõrvaltegevus ja amatöörlik. Olukord oli väidetavalt veidi paigalseisev ja seega on vaja uuendusi ja uusi ideid.

Majanduslikke ja muid väljakutseid on alati. Need oleksid juhtunud igal juhul, kuigi üksteise järel on olnud erakordselt palju väljakutseid (2009. aasta majanduslangus, Venemaa/Ukraina sõda, COVID-pandeemia). Sellega kohanemine muudab inimesi tugevamaks ja vastupidavamaks. Üldiselt saab rahvuspark hästi eksisteerida, kui inimesed saavad seal elamisega hakkama. Kuid kui majandus on ebakindel ja riigipoolne taristu äravõtmine muudab rahvusparki elujõulisuse tulevikus vähem turvaliseks ning kardetakse, et raha säästmise nimel tehakse.

Laiemad valitsemisprobleemid ja rahastamine

Üks intervjuueeritav märkis, et seoses maakasutusega on palju erinevaid tegevuskavasid ja prioriteete ning isegi keskkonnanäesmärgid võivad omavahel vastuolus olla. Bioloogiline mitmekesisus ei pruugi alati olla esmatähtis ja poliitiline maastik muutub alati. Rahvuspark tagab vähemalt kõrgema profiilitaseme looduskaitse tagamisel, mis tähendab, et rahvuspark peaks olema poliitiliste kaalutluste suhtes vähem haavatav. Sama intervjuueeritav märkis ka, et teadustöö peaks olema prioriteetne ja toimuma rahvusparkis kohapeal.

Rahvusparki korralduse ja keskkonnajuhtimise kohta laiemalt märgiti, et riigijuhtimisne ministeeriumiti on ümber korraldatud ja kõik on väga kliimakeskne. Sellel on kehv seos bioloogilise mitmekesisuse säilimisega ja tõenäoliselt on sellel raskusi rahastamise ligimeelitamiseks. Seega nii juhtimine kui ka rahastamine on ebakindlad. Kõigi algatuste taustal on rahapuudus. Piiratud rahaliste vahenditega konkureerivate prioriteetide valdkonnas ei ole rahvuspark omavalitsuste jaoks prioriteet.

Jällegi juhtimisstruktuuride teemal märgiti, et rahvusparki juhtimine oli ühtne, kuid nüüd on palju [konkureerivaid?] asutusi ja palju põhiseaduslikke muudatusi. Samuti ei ole rahvusparkil enam kohalikku juhtkonda. Juhtkonnas tegutsejad on seal ainult juhuslikult ja neil on palju laiem pädevus kui ainult Matsalu rahvuspark.

MATSALU RAHVUSPARK

UURIDES INIMESTE VAATEID JA NENDE MUUTUMIST AJAS

Kontakt:

Global Sustainable Development,
School for Cross-faculty Studies
University of Warwick, Coventry, CV4 7AL,
United Kingdom

www.warwick.ac.uk/fidelio
www.warwick.ac.uk/sociat
fidelio@warwick.ac.uk

See projekt on saanud rahastuse Euroopa Teadusnõukogult
(ERC) Euroopa Liidu teadus- ja innovatsiooniprogrammi
Horisont 2020 raames (toetusleping nr 802605).

